

ระบบการเล่าเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎก*

The narrative system of Atthakatha Cariyapitaka

อนุสรณ์ ศรีวิระ (Anoodsara Sreewira)**

สุมาลี ลิ้มประเสริฐ (Sumalee Limprasert)***

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาระบบการเล่าเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎกจำนวน 35 เรื่อง ตามแนวคิดโครงเรื่องของบันเทิงคดี ผลการศึกษาพบว่าโครงเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎกแบ่งได้ 4 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนนำเรื่อง ประกอบด้วยคันถารัมภกถา และนิทานกถา 2) ส่วนเกริ่นนำ (ปัจจุบันวัตถุ) เป็นส่วนนำเรื่องก่อนเข้าสู่เนื้อเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎก 3) ส่วนเนื้อเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎก 35 เรื่องประกอบด้วยเหตุการณ์หลักจำนวน 12 เหตุการณ์ ได้แก่ ความเป็นมาของตัวละคร การได้รับสมบัติ การสังเวช การตั้งความปรารถนา การละทิ้ง การบำเพ็ญบารมี การพบอุปสรรค การตั้งมั่น การได้รับการช่วยเหลือ การฟื้นฟูอุปสรรคการช่วยเหลือผู้อื่น และการเทศนา การเกิดเหตุการณ์เหล่านี้อาจมีการข้ามบางเหตุการณ์ และสลับที่เหตุการณ์ได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลกันและ 4) ส่วนปิดเรื่องแบ่งได้ 3 ส่วน ได้แก่ สโมธานรวมและอรรถกถารวมจริยา ปกิณณกถา และคำลงท้าย

* บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของวิทยานิพนธ์ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิตเรื่อง “อรรถกถาจริยาปิฎก : การศึกษาในฐานะวรรณกรรมพระพุทธศาสนา”

This article is a part of M. A. (Thai) thesis named “Atthakatha Cariyapitaka: A study as Buddhist Literature”

** สำเร็จการศึกษา ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาภาษาไทย คณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Graduated M. A. (Thai) from Faculty of Arts, Silpakorn University

*** อาจารย์ ดร. สุมาลี ลิ้มประเสริฐ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์สาขาวิชาภาษาไทยคณะอักษรศาสตร์ มหาวิทยาลัยศิลปากร

Thesis advisor : Professor Sumalee Limprasert Faculty of Arts (Thai Major), Silpakorn University

Abstract

The research aims to study the narrative system of 35 Atthakatha Cariyapitaka. It is found that Atthakatha Cariyapitaka is composed 4 parts: 1) background which can be divided into 2 types: Invocation of Atthakatha Cariyapitaka and Story of Buddha. 2) introduction 3) 35 stories narration of Atthakatha Cariyapitaka are composed of 12 situations :1) Background 2) Treasure getting 3) Commiseration 4) Desire 5) Desertion 6) Perfections Practice 7) Obstacle seeing 8) Persistence in a Perfections Practice 9) Help getting 10) Succeed in difficulty 11) Helping other 12) Preaching. And all situations are reasonable skipped and switched. 4) Ending can be divided into 3 types: Summary 35 stories narration of Atthakatha Cariyapitaka, Explanation of the Bodhisattva's Perfections Practice and Ending.

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อศึกษาระเบียบการเล่าเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎกตามแนวคิดโครงเรื่องของบันเทิงคตี่ เพื่อจะได้เข้าใจระเบียบการเล่าเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎกมากยิ่งขึ้นว่ามีลักษณะอย่างไร

บทนำ

“อรรถกถาจริยาปิฎก” หรือ “ปรมัตถทีปนี” เป็นคัมภีร์ขึ้นรองในพระพุทธศาสนาที่พระธรรมปาละแต่งขึ้นเพื่ออธิบายขยายความจริยาปิฎก ซึ่งเป็นคัมภีร์หนึ่งในพระไตรปิฎกที่รวบรวมอยู่ในพระสุตตันตปิฎกหมวดขุททกนิกายเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎก จะกล่าวถึงการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์เฉพาะกับปัจจุบันที่เรียกว่าภทท์กับซึ่งถือกำเนิดเป็นคนบ้าง เป็นสัตว์บ้าง จำนวน 35 เรื่อง หากพิจารณาเรื่องราวในอรรถกถาจริยาปิฎกที่พระธรรมปาละแต่งเป็นร้อยแก้วและขยายความเพิ่มจะพบว่าอรรถกถาจริยาปิฎกนี้มีลักษณะเนื้อเรื่องที่มีการเล่าเรื่องแบบบันเทิงคตี่ มีองค์ประกอบสำคัญ 6 ส่วน ได้แก่ แก่นเรื่องหรือแนวคิด โครงเรื่อง ตัวละครบทสนทนา ฉากและบรรยากาศ

ในองค์ประกอบของบันเทิงคตี่ โครงเรื่องคือส่วนสำคัญของเรื่องที่ช่วยดึงดูดความสนใจของผู้อ่านมากที่สุด เพราะเป็นส่วนที่กระตุ้นความใคร่รู้ ความระทึกใจ ความตื่นเต้น ฯลฯ จากการศึกษาเรื่องเล่าการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้าในอรรถกถาจริยาปิฎกทั้ง 35 เรื่องพบว่าโครงเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎกนั้นมีความน่าสนใจ กล่าวคือ อรรถกถาแต่ละเรื่องจะมีเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นคล้ายคลึงกันหลายเหตุการณ์ เช่น เหตุการณ์พระโพธิสัตว์ได้รับการทดสอบ เหตุการณ์การบำเพ็ญบารมี เหตุการณ์ที่พระโพธิสัตว์พบอุปสรรคระหว่างบำเพ็ญบารมี เป็นต้น ในเหตุการณ์ต่างๆ เหล่านี้จะพบว่าการแสดงออกของตัวละครหลักในแต่ละเรื่องมีลักษณะคล้ายคลึงกัน แตกต่างกันที่รายละเอียดปลีกย่อยเท่านั้น ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเหตุการณ์นั้นๆ เป็นส่วนสำคัญของโครงเรื่อง กล่าวคือ แม้ว่า จะเปลี่ยนเรื่อง เปลี่ยนตัวละครหรือฉาก แต่เหตุการณ์และการแสดงออกของตัวละครหลักยังคงมีลักษณะที่คล้ายกันทุกเรื่อง ลักษณะของเหตุการณ์ในเรื่องดังกล่าวจึงทำให้ผู้ศึกษาสนใจศึกษาโครงสร้างเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎก ตามแนวคิดโครงเรื่องของบันเทิงคตี่ เพื่อที่จะได้ทราบระบบการเล่าเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎกทั้ง 35 เรื่องว่ามีลักษณะอย่างไรและเพราะเหตุใดจึงเป็นเช่นนั้น

วิธีการศึกษา

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้เป็นการวิจัยเอกสาร และเสนอผลการวิจัยในรูปแบบพรรณนาวิเคราะห์ โดยจะศึกษาจาก “พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลพระสูตรตันตปิฎก ขุททกนิกาย จริยาปิฎก ภาค 2 เล่ม 3 ฉบับมหาจุฬาราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ ฉบับพิมพ์ครั้งที่ 3 พ.ศ. 2552 โดยมีขั้นตอนการศึกษาดังนี้

1. รวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับจริยาปิฎก อรรถกถาจริยาปิฎก และการบำเพ็ญบารมีของพระโพธิสัตว์
2. ศึกษาหนังสือ เอกสาร วิทยานิพนธ์ และงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับเรื่องที่จะศึกษา
3. วิเคราะห์กลวิธีการเรียบเรียงเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎกตามแนวคิดโครงเรื่องของบันเทิงคดี
4. สรุปผลและอภิปรายผล
5. นำเสนอผลการศึกษาในรูปแบบการพรรณนาวิเคราะห์

ผลการศึกษา

นักคิดหลายท่านได้นำเสนอการลำดับขั้นตอนของโครงเรื่องไว้อย่างน่าสนใจ เช่น กุสตาฟ ไพรทาก นักวิจารณ์ชาวเยอรมันได้กล่าวถึงการลำดับโครงเรื่องไว้ในหนังสือ Technique of the Drama ว่าโครงเรื่องที่เป็นแบบฉบับของบทละครมีรูปแบบเหมือนพีระมิด (Freytag's Pyramid) ประกอบด้วยตอนปัญหาเริ่มปรากฏ (rising action) ตอนสุดขั้น (climax) และตอนคลี่คลายเข้าสู่จุดจบ (falling action) อริสโตเติลได้แสดงความเห็นเกี่ยวกับโครงเรื่องในงานกวีศาสตร์ (poetics) เมื่อวิเคราะห์ละครโศกนาฏกรรมว่าโครงเรื่องคือการจัดลำดับเหตุการณ์ (the ordered arrangement of the incidents) เป็นสิ่งที่สำคัญที่สุดในบรรดาองค์ประกอบทั้งหลาย โครงเรื่องที่ดีควรมีเอกภาพ (unity) คือมีตอนต้น ตอนกลาง และตอนจบ ติดต่อกันไปเป็นลำดับ (อิวราตี ไตลิ่งคะ, 2546: 3-4) โดยตอนเริ่มต้นจะเริ่มบทบาทสำคัญด้วยวิธีที่ทำให้เรารู้สึกอยากเห็นสิ่งอื่นมากขึ้นไปอีก ตอนกลางบอกให้เราเข้าใจว่าบางสิ่งบางอย่างได้ผ่านพ้นไปแล้วและยังมีบางสิ่งที่ตามมา และตอนจบเป็นผลติดตามสิ่งที่เกิดขึ้นก่อนแล้ว และไม่จำเป็นต้องมีสิ่งใดเกิดขึ้นตามมาอีก

จากความเห็นของนักคิดทั้งสองท่านสรุปได้ว่า ส่วนสำคัญของโครงเรื่องจะประกอบด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วน คือ ส่วนที่เป็นการเริ่มต้นหรือส่วนเปิดเรื่อง ส่วนที่สอง คือส่วนดำเนินเรื่องเป็นส่วนที่ต่อเนื่องจากส่วนเปิดเรื่อง ส่วนนี้เป็นส่วนสำคัญที่นำมาซึ่งความขัดแย้งของเรื่องและนำไปสู่ส่วนสุดท้ายคือส่วนจบของเรื่องซึ่งเป็นส่วนที่คลี่คลายปมปัญหาและความขัดแย้งของเรื่องทั้งหมด โดยแต่ละส่วนจะมีโครงสร้างที่ชัดเจน มีความสัมพันธ์และเป็นเหตุเป็นผลกัน

เมื่อพิจารณาอรรถกถาจริยาปิฎกเป็นเรื่องเล่าเรื่องหนึ่งแล้วพบว่า อรรถกถาจริยาปิฎกเป็นวรรณกรรมพระพุทธศาสนาที่มีรูปแบบการเล่าเรื่องคล้ายกับเรื่องเล่าบันเทิงคดีที่มีท่วงทำนองการเล่าเรื่องแบบนิทาน สามารถแบ่งองค์ประกอบของเรื่องเล่าได้เป็น 3 ส่วนคือ ส่วนนำเรื่อง ส่วนดำเนินเรื่องหรือส่วนเนื้อเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎก 35 เรื่อง และส่วนปิดเรื่อง อย่างไรก็ตามแม้ว่าอรรถกถาจริยาปิฎกจะมีลักษณะการเล่าเรื่องแบบบันเทิงคดี แต่ก็ยังคงมีลักษณะเฉพาะของวรรณกรรมพระพุทธศาสนาประเภทอรรถกถาปรากฏอยู่ กล่าวคือ ก่อนที่จะเข้าสู่ส่วนดำเนินเรื่อง หรือส่วนเนื้อเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎก 35 เรื่องนั้นจะมีการเกริ่นนำถึงที่มาของการเล่าเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎกเพื่อให้ผู้อ่านทราบถึงสาเหตุการเล่าเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎก ในบทความนี้

ขอเรียกส่วนนี้ว่าส่วนเกริ่นนำ ดังนั้นจึงสามารถแบ่งองค์ประกอบสำคัญของอรรถกถาจริยาปิฎกได้เป็น 4 ส่วน ดังนี้

1. ส่วนนำเรื่อง
2. ส่วนเกริ่นนำ
3. ส่วนเนื้อเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎก 35 เรื่อง
4. ส่วนปิดเรื่อง

1. ส่วนนำเรื่อง

ส่วนนำเรื่องจะปรากฏอยู่ตอนต้นของอรรถกถาจริยาปิฎก เป็นส่วนเกริ่นนำเพื่อให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถาจริยาปิฎก ก่อนจะเล่าเรื่องราวในอรรถกถาจริยาปิฎกจำนวน 35 เรื่อง ส่วนนำเรื่องประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน ได้แก่ คันถารัมภกถา และนิทานกถา ส่วนนำเรื่องเป็นลักษณะเฉพาะของวรรณกรรมพระพุทธศาสนาประเภทอรรถกถา กล่าวคืออรรถกถาเรื่องใดที่นำเสนอเรื่องราวที่มีประวัติและเรื่องเล่าเป็นส่วนประกอบจะมีการเกริ่นนำเรื่องด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วนก่อนเล่าเหตุการณ์ในเรื่องเสมอ ดังนี้

1.1 คันถารัมภกถา เป็นถ้อยคำเริ่มต้นของอรรถกถาจารย์ผู้แต่งอรรถกถา ในที่นี้คือคำกล่าวของพระธรรมปาละผู้แต่งอรรถกถาจริยาปิฎก เนื้อหาที่ปรากฏสามารถแบ่งได้ 3 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 การสรรเสริญบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

ส่วนที่ 2 การกล่าวถึงประวัติของคัมภีร์

ส่วนที่ 3 การแสดงจุดมุ่งหมายในการแต่งอรรถกถา

มีรายละเอียด ดังนี้

ส่วนที่ 1 การสรรเสริญบูชาพระพุทธ พระธรรม พระสงฆ์

พระจริยาเป็นประโยชน์เกื้อกูลแก่สรรพโลกของพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงแสวงหาคุณใหญ่ พระองค์ใด ข้าพเจ้าขออภิวาทพระผู้มีพระภาคเจ้าองค์นั้น ผู้มีอานุภาพเป็นอมิตย ไฉน ผู้เป็นนายกเลิศของโลก.

พระจริยาสมบูรณ์ด้วยวิชาและจรณะนำสัตว์ออกจากโลกด้วยธรรมะใด ข้าพเจ้าขอนมัสการพระธรรมอันอุดมนี้ อันพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงบูชาแล้ว.

พระอริยสงฆ์ใด เป็นผู้ตั้งมั่นอยู่ในมรรคและผลสมบูรณ์ด้วยคุณอันมีศีลเป็นต้น ข้าพเจ้าขอนอบน้อมพระอริยสงฆ์นั้น ผู้เป็นเนืองนิตย์อันยอดเยี่ยม.

บุญใดเกิดแต่การนอบน้อมนมัสการพระรัตนตรัยขอข้าพเจ้าจงปราศจากอันตรายในที่ทั้งปวงด้วยเดชแห่งบุญนั้น

ส่วนที่ 2 การกล่าวถึงประวัติของคัมภีร์

บารมีใดมีทานบารมีเป็นต้น อันเป็นบารมีชั้นอุกฤษฏ์ซึ่งบุคคลทำได้ยาก อันพระผู้มีพระภาคเจ้าผู้ทรงแสวงหาคุณใหญ่ประทับอยู่ ณ นิโครธารามในแคว้นสักกะ ทรงประกาศอานุภาพแห่งสัมโพธิจริยาแห่งบารมีเหล่านั้น ทรงสั่งสมไว้ในภพที่นี้ปิฎกใด ชื่อว่าจริยาปิฎก อันพระโลกนาถทรงแสดงแล้วแก่พระธรรมเสนาบดีสารีบุตรผู้เป็นยอดแห่งพระสาวก

ส่วนที่ 3 การแสดงจุดมุ่งหมายในการแต่งอรรถกถา

พระธรรมสังคหาจารย์ทั้งหลายผู้แสวงหาคุณใหญ่ได้ร้อยกรองปิฎกใด อันแสดงถึงเหตุสมบัติของพระศาสดาไว้ในขุททกนิกาย การพรรณนาอรรถที่ทำได้ยากข้าพเจ้าสามารถทำได้ เพราะอาศัยนัยอันจำแนกสัมโพธิการแห่งปัญญานั้น.

เพราะการพรรณนาอันเป็นคำสอนของพระศาสดาจะทรงอยู่ การวินิจฉัยของบุรพาจารย์ผู้เป็นดังสีหะจะดำรงอยู่ ฉะนั้น ข้าพเจ้าจะรักษาและยึดปัญญานั้นอันเป็นนัยแห่งอรรถกถาเก่า อาศัยขาดกโดยประการทั้งปวงซึ่งเป็นที่อาศัยได้ มิใช่แต่เป็นทางแห่งคำพูด บริสุทธิด้วยดี ไม่วุ่นวาย เป็นข้อวินิจฉัยอรรถอันละเอียดของพระเถระทั้งหลายผู้อาศัยอยู่ ณ มหาวีรแล้วจักทำการพรรณนาอรรถแห่งจริยาปัญญานั้น แสดงบารมีอันต่างโดยนี้ตัดละและเนยยัตถะต่อไป.

ด้วยประการฉะนี้ ขอท่านสาธุชนทั้งหลาย เมื่อหวังให้พระสัทธรรมดำรงอยู่ตลอดกาลนาน จงพิจารณาอรรถแห่งปัญญานั้นซึ่งจำแนกไว้ ฉะนี้แล (มูลนิธิมหาภิกขุสงฆ์ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2552:3-4)

จากตัวอย่างคันถรัมภกถาประกอบไปด้วยส่วนสำคัญ 3 ส่วนได้แก่

ส่วนที่ 1 การสรรเสริญบูชาพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์ ตามธรรมเนียมการเขียนงานประเภทวรรณกรรมพระพุทฺธศาสนาต้องมีการสรรเสริญบูชาและขอพรพระพุทฺธ พระธรรม และพระสงฆ์เพื่อแสดงความเคารพและสร้างขวัญกำลังใจในการเขียนงานให้สำเร็จลุล่วงไปด้วยดี (นิตยา แก้วคัลณา, 2557: 19-20) พระธรรมปาละจึงเริ่มต้นอรรถกถาด้วยบทบูชาพระพุทฺธ พระธรรม พระสงฆ์คือบูชาพระพุทฺธเจ้าผู้สมควรบูชาเพราะพระองค์เป็นผู้มีพระจริยาวัตรทั้งงาม และทรงเป็นผู้มีเมตตานำพาสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พ้นจากทุกข์บูชาพระธรรมที่พระพุทฺธเจ้าทรงบูชาแล้ว และบูชาพระอริยสงฆ์ที่ตั้งมั่นอยู่ในศีลว่าเป็นผู้ควรแก่การกราบไหว้ และในตอนท้ายอรรถกถาจารย์ยังได้ขอพรจากการบูชาพระรัตนตรัยให้ท่านปราศจากภัยอันตรายทั้งปวงอีกด้วย

ส่วนที่ 2 การกล่าวถึงประวัติของคัมภีร์คือบอกให้ทราบว่าเป็นจริยาปิฎกเป็นคัมภีร์ที่พระพุทฺธเจ้าทรงแสดงขึ้นเพื่อประกาศอานุภาพแห่งบารมีที่พระพุทฺธเจ้าทรงสั่งสมไว้ในภพกับแก่พระสาวกและเหล่าสาวกทั้งหลาย

ส่วนที่ 3 การแสดงจุดมุ่งหมายในการแต่งอรรถกถาพระธรรมปาละได้กล่าวถึงสาเหตุในการแต่งอรรถกถาจริยาปิฎกไว้ว่า ท่านต้องการอธิบายขยายความให้ผู้ศรัทธาเรียนรู้เรื่องราวการบำเพ็ญบารมีของพระพุทฺธเจ้ามากยิ่งขึ้นโดยการประพันธ์ในครั้งนี้ท่านยึดมั่นในพระไตรปิฎกอันเป็นปิฎกเก่า และอาศัยขาดกมาประกอบข้อวินิจฉัย

จากเนื้อหาทั้ง 3 ส่วนดังกล่าวจะเห็นได้ว่า คันถรัมภกถาเปรียบเสมือนคำนำของผู้แต่งที่แจ้งให้ผู้อ่านทราบถึงวัตถุประสงค์ และประวัติความเป็นมาของคัมภีร์เบื้องต้นก่อนที่จะนำผู้อ่านเข้าสู่ส่วนเนื้อหาของเรื่องต่อไป

1.2 นิทานกถา เป็นนิทานที่เล่าเรื่องราวของพระพุทฺธเจ้าในช่วงเวลาที่แตกต่างกัน 3 ช่วงได้แก่

1. ทูเรนิทาน เป็นเรื่องราวในอดีตชาติของพระพุทฺธเจ้าตั้งแต่ถือกำเนิดเป็นพระโพธิสัตว์ในสมัยพระพุทฺธเจ้าที่ปึงกรเป็นต้นมา จนถึงพระชาติสุดท้ายที่เกิดเป็นพระเวสสันดร

2. อวิทุเรนิทานเป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าตั้งแต่ครั้งที่อยู่ในสวรรค์ชั้นดุสิตจนลงมาประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ เสด็จออกบรรพชาและตรัสรู้

3. สันติเกนิทานคือ เป็นเรื่องราวของพระพุทธเจ้าตั้งแต่หลังการตรัสรู้จนกระทั่งเสด็จปรินิพพานในที่นี้จะขอยกตัวอย่างสันติเกนิทาน

นิทานกถา

เพราะการพรรณนาอรรถนี้ ท่านกล่าวแสดงนิทาน 3 เหล่านี้ คือทุเรนิทาน นิทานมีในที่ไกล อวิทุเรนิทาน นิทานมีในที่ไมไกล สันติเกนิทาน นิทานมีในที่ใกล้ เป็นอันผู้ฟังทั้งหลายย่อมรู้แจ้งด้วยดีตั้งแต่เริ่มเรื่อง. ฉะนั้น ฟังทราบการจำแนกนิทานเหล่านั้น ดังต่อไปนี้.

...พระผู้มีพระภาคเจ้าแวดล้อมด้วยพระชินาสพสองหมื่น เสด็จออกจากกรุงราชคฤห์ ถึงกรุงกิลพัสดุ์ประมาณ 60 โยชน์ เวลาสองเดือน. บรรดาเจ้าศากยะทั้งหลายทรงประชุมกันด้วยหวังพระทัยว่า จักเห็นพระญาติผู้ประเสริฐของพวกเรา จึงรับสั่งให้สร้างนิโครธารามเป็นที่ประทับของพระผู้มีพระภาคเจ้า และเป็นที่อยู่ของภิกษุสงฆ์ ต่างถือของหอมและดอกไม้เป็นต้น ทรงกระทำการต้อนรับทูลอาราธนาพระศาสดาให้เสด็จเข้าไปยังนิโครธาราม

ณ ที่นั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าแวดล้อมด้วยพระชินาสพสองหมื่น ประทับเหนือพุทธาสนะอันประเสริฐที่เจ้าศากยะปูถวาย. เจ้าศากยะทั้งหลายทรงมานะจัดมีได้ทรงทำความเคารพ. พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงตรวจดูอริยาไยของเจ้าศากยะเหล่านั้น แล้วทรงเข้าจตุตถฌานมีอภิญญาเป็นบาทเพื่อทำลายมานะ แล้วทำเจ้าศากยะเหล่านั้นให้เป็นภาชนะรองรับพระธรรมเทศนา ทรงออกจากสมาบัติเหาะไปสู่อากาศ ดุจเรียรายฝุ่นพระบาทลงบนพระเศียรของเจ้าศากยะเหล่านั้น ได้ทรงกระทำยมกปาฏิหาริย์เช่นกับปาฏิหาริย์ที่พระองค์กระทำ ณ โคนต้นคันทมัพพฤกษ์.

พระราชาทอดพระเนตรเห็นความอัศจรรย์นั้น ทรงดำริว่าโอรสนี้เป็นบุคคลเลิศในโลก. เมื่อพระราชาถวายบังคมแล้ว เจ้าศากยะทั้งหลายเหล่านั้นไม่อาจเฉยอยู่ได้ ทั้งหมดก็พากันถวายบังคม.

...พระผู้มีพระภาคเจ้าทรงกระทำท่านพระสารีบุตรนั้นให้เป็นกายสักขีคือพยานทางกาย เมื่อจะทรงแสดงพุทธานุภาพของพระองค์ แก่พวกมนุษย์ที่ประชุมกัน และเทวดาพรหมในหมื่นจักรวาลจึงทรงแสดงพุทธวงศ์สมดังที่ท่านกล่าวไว้ว่า

พระสารีบุตรผู้มีปัญญามาก ฉลาดในสมาธิมาน บรรลุบารมีด้วยปัญญาย่อมทูลถามพระผู้มีพระภาคเจ้า ผู้เป็นนายกแห่งโลกว่า ข้าแต่พระมหาวิระผู้สูงสุดกว่าคนอกนิหารของพระองค์เป็นเช่นไร ข้าแต่ท่านผู้ทรงปัญญาในกาลไรที่พระองค์ทรงปรารถนาความตรัสรู้อันอุดม. ทาน ศีล เนกขัมมะ ปัญญา วิริยะ ขันติ สัจจะ อธิษฐาน เมตตาและอุเบกขาเป็นเช่นไร. ข้าแต่ท่านผู้ทรงปัญญาผู้เป็นนายกแห่งสัตว์โลกบารมี 10 ที่พระองค์ทรงบำเพ็ญแล้วเป็นเช่นไร. อุปบารมีเป็นอย่างไร ปรมัตถบารมีเป็นอย่างไร. พระองค์ผู้มีพระสุรเสียงไพเราะดุจนกการะเวก ข้าพระองค์เมื่อจะยังหทัยให้เยือกเย็น ยังมนุษย์พร้อมด้วยเทวดาให้รื่นเริงจึงทูลถามขอพระองค์ทรงพยากรณ์แก่ข้าพระองค์เถิด. (มุลนิจิมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2552: 6-29)

จากการศึกษานิทานกถาในอรรถกถาจริยาปิฎกพบว่า อรรถกถาจารย์จะกล่าวถึงนิทาน 3 ช่วง ได้แก่ ทุเรนิทาน อวิทุเรนิทาน และสันติเกนิทาน โดยอรรถกถาจารย์จะเน้นเล่าเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในช่วงสันติเกนิทาน

มากที่สุด โดยเฉพาะเหตุการณ์ที่พระพุทธเจ้าเดินทางไปโปรดพระราชาบิดา ณ กรุงกบิลพัสดุ์เพราะเป็นเหตุการณ์สำคัญอันนำมาซึ่งการเล่าเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎกจำนวน 35 เรื่องกล่าวคือหลังจากที่พระพุทธเจ้าตรัสรู้พระองค์ทรงเผยแผ่พระพุทธศาสนาอนุเคราะห์สัตว์โลกทั้งหลายที่พระองค์ทรงเห็นว่าจะมีดวงตาเห็นธรรม พระเจ้าสุทโธทนะทรงทราบข่าวจึงมีรับสั่งให้อำมาตย์ไปกราบทูลเชิญพระพุทธเจ้ามายังนิโครธารามกรุงกบิลพัสดุ์ เมื่อพระพุทธเจ้าเสด็จมาถึงก็ทรงทราบว่าเจ้าศากยะที่มาเข้าเฝ้านั้นถือที่ฐิมานะไม่ยอมเคารพพระองค์จึงได้แสดงปาฏิหาริย์เพื่อทำลายที่ฐิมานะของเจ้าศากยะด้วยการเหาะไปสู่อากาศและแสดงยมกปาฏิหาริย์คือ มีท่อน้ำและท่อไฟพุ่งมาจากส่วนต่าง ๆ ของพระวรกาย เช่น ท่อไฟพุ่งออกจากพระเนตรขวา สายน้ำไหลออกจากพระเนตรซ้าย (พจนานุกรมราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554, 2556: 939) พระเจ้าสุทโธทนะเห็นอัศจรรย์ดังนั้นก็ทรงถวายบังคมพระพุทธเจ้า เจ้าศากยะเห็นดังนั้นจึงปฏิบัติตาม พระสารีบุตรซึ่งอยู่บนยอดเขาคิณณภูมิในกรุงราชคฤห์เห็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นด้วยทิพยจักขุญาณ เกิดอัศจรรย์ใจจึงเหาะมาเฝ้าพระพุทธเจ้าแล้วกราบทูลถามถึงอภินิหารที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงว่าเพราะเหตุใดพระองค์จึงมีอิทธิฤทธิ์ปาฏิหาริย์เช่นนี้ พระพุทธเจ้าจึงทรงเล่าพุทธการกธรรมซึ่งก็คือเรื่องราวการบำเพ็ญในพระอดีตชาติหรือจริยาปิฎกให้พระสารีบุตร เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายได้ฟัง

จะเห็นได้ว่า นิทานกถาก็คือส่วนเกริ่นนำเรื่องเพื่อเล่าประวัติของพระพุทธเจ้าในช่วงเวลาต่างๆ โดยสังเขป ซึ่งจะเริ่มต้นตั้งแต่เหตุการณ์ในอดีตชาติที่ถือกำเนิดเป็นพระโพธิสัตว์ในสมัยพระพุทธเจ้าที่ปางกรเป็นต้นมา จนกระทั่งประสูติเป็นเจ้าชายสิทธัตถะ ออกผนวช ตรัสรู้และปรินิพพานการที่อรรถกถาจารย์เกริ่นนำเรื่องด้วยนิทานกถานี้ช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจถึงความเป็นมาในการเล่าเรื่องอรรถกถาจริยาปิฎกของพระพุทธเจ้าได้ชัดเจนยิ่งขึ้น อีกทั้งยังช่วยสร้างความเข้าใจแก่ผู้อ่านในเบื้องต้นว่าเรื่องที่พระพุทธเจ้าทรงเล่าในอรรถกถาจริยาปิฎกทั้ง 35 เรื่องนั้นเป็นเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในสมัยพุทธเรวัตินานซึ่งเป็นเรื่องในอดีตชาติตั้งแต่ถือกำเนิดเป็นพระโพธิสัตว์ในสมัยของพระพุทธเจ้าที่ปางกรเป็นต้นมา จนถึงพระชาติสุดท้ายที่ถือกำเนิดเป็นพระเวสสันดร

2. ส่วนเกริ่นนำ

ส่วนเกริ่นนำคือ เนื้อหาที่ปรากฏอยู่ก่อนการเล่าเรื่องอรรถกถาจริยาปิฎกทั้ง 35 เรื่อง ในที่นี้คือเนื้อหาในส่วนปัจจุบันวัตถุ หรือปารวณเรื่องเป็นส่วนเริ่มต้นของการเล่าเรื่องในปัจจุบันสมัยของพระพุทธเจ้าว่าพระพุทธเจ้าประทับอยู่ที่ใด ทรงเล่าเรื่องอะไร เล่าให้ผู้ใดฟัง และอะไรเป็นสาเหตุของการเล่าเรื่องในอดีตนั้นๆ ของพระองค์ส่วนเกริ่นนำในอรรถกถาจริยาปิฎกจึงเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้ทราบถึงที่มาของการเล่าเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎก

ปัจจุบันวัตถุที่ปรากฏในอรรถกถาจริยาปิฎกนี้ไม่ได้กล่าวถึงที่ประทับของพระพุทธเจ้าเพราะได้กล่าวไว้ในส่วนนิทานกถาอย่างละเอียดแล้วว่าพระพุทธเจ้าทรงเล่าเรื่องนี้ขณะประทับอยู่นิโครธาราม ณ กรุงกบิลพัสดุ์ ดังนั้นส่วนปัจจุบันวัตถุจึงกล่าวเฉพาะทรงเล่าเรื่องอะไร เล่าให้ผู้ใดฟัง และอะไรเป็นมูลเหตุของการเล่าเรื่องดังกล่าว

ครั้งนั้น พระผู้มีพระภาคเจ้าครั้นทรงยังอุตสาหะในการฟังบุพจริยาของพระองค์ ให้เกิดแก่ท่านพระสารีบุตรเถระ และแก่บริษัททั้งเทวดาและมนุษย์แล้ว บัดนี้ เมื่อจะทรงกระทำบุพจริยานั้นซึ่งรอยต่อแห่ง

ภาพปิดไว้ให้ประจักษ์ ดุจมะขามป้อมบนฝ่ามือฉะนั้น จึงตรัสพระดำรัสมีอาทิว่า (มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2552 :29)

จากตัวอย่าง เนื้อเรื่องในส่วนปัจจุบันวัตถุกล่าวถึงพระพุทธเจ้าทรงเล่าเรื่องการบำเพ็ญบารมีในพระชาติอดีตให้แก่พระสารีบุตรและบริษัททั้งหลายที่มาเข้าเฝ้าได้ฟัง โดยการเล่าเรื่องครั้งนี้มีมูลเหตุมาจากพระสารีบุตรปรารถนาที่จะให้ทุกคนที่มาเข้าเฝ้าพระพุทธเจ้าได้ทราบเรื่องราวการบำเพ็ญบารมีในพระชาติก่อนของพระพุทธเจ้าจึงกราบทูลขอให้พระองค์เทศนาธรรม ด้วยเหตุนี้ พระองค์จึงแสดงอรรถถาจริยาปิฎกจำนวน 35 เรื่อง

สรุปได้ว่า ส่วนเกริ่นนำในอรรถถาจริยาปิฎกเป็นส่วนสำคัญที่ทำหน้าที่เกริ่นนำ และอธิบายถึงมูลเหตุของการเล่าเรื่องการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้าในพระอดีตชาติ ถึงแม้ว่าจะมีการอธิบายเนื้อเรื่องในส่วนนี้ อย่างละเอียดแล้วในนิทานกถาก็ตาม แต่การเริ่มต้นด้วยส่วนนี้โดยย่ออีกครั้งก่อนการเล่าเรื่องในอรรถถาจริยาปิฎกนั้นยิ่งช่วยให้ผู้อ่านเข้าใจถึงที่มาในการเล่าเรื่องในอรรถถาจริยาปิฎกทั้ง 35 เรื่อง ได้ชัดเจนยิ่งขึ้น และส่วนนี้ยังเป็นส่วนสำคัญที่ทำหน้าที่ร้อยเรียงเรื่องเล่าจำนวน 35 เรื่อง ที่ว่าด้วยการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้าในพระอดีตชาติเข้าไว้ด้วยกันกล่าวคือเพราะพระสารีบุตรทูลขอให้พระพุทธเจ้าแสดงเรื่องการบำเพ็ญบารมีในพระอดีตชาติให้ผู้มาเข้าเฝ้าได้ฟัง พระองค์จึงทรงเล่าเรื่องราวในพระอดีตชาติทีละเรื่องๆ ต่อเนื่องกันไปจำนวน 35 เรื่อง เพื่อเป็นเรื่องราวให้ผู้ฟังเข้าใจเรื่องการบำเพ็ญบารมีและพระจริยาวัตรอันงดงามของพระองค์ได้อย่างแจ่มชัดนอกจากนี้การเริ่มต้นเรื่องด้วยปัจจุบันวัตถุในอรรถถาจริยาปิฎกก่อนการเล่าเรื่องในอดีตของ พระโพธิสัตว์นั้นก็ยังเป็นการรักษาและปฏิบัติตามขนบการแต่งวรรณกรรมพระพุทธศาสนาประเภทอรรถถาอีกด้วย

3. ส่วนเนื้อเรื่องในอรรถถาจริยาปิฎก 35 เรื่อง

ส่วนเนื้อเรื่องในอรรถถาจริยาปิฎก 35 เรื่อง ส่วนเนื้อเรื่องในอรรถถาจริยาปิฎก 35 เรื่อง คือส่วนอดีตวัตถุเป็นสิ่งที่เล่าเรื่องราวในอดีตของพระพุทธเจ้าที่ทรงถือกำเนิดเป็นพระโพธิสัตว์และบำเพ็ญบารมีต่างๆ จำนวน 35 เรื่อง โดยพระพุทธเจ้าจะทรงเล่าเรื่องราวในอดีตของพระองค์ทีละเรื่องๆ ต่อเนื่องกันไปจนครบ 35 เรื่อง เพื่อแสดงให้เห็นพระจริยาวัตรอันงดงามของพระองค์ที่ทรงบำเพ็ญบารมีอันยากยิ่งได้สำเร็จ แม้ว่าพระองค์ทรงพบอุปสรรคต่างๆ มากมายแต่ก็ไม่ย่อท้อเพราะมุ่งหวังที่จะบรรลุพระสัพพัญญุตญาณ ตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อจะได้ช่วยเหลือสรรพสัตว์ทั้งหลายให้พ้นทุกข์ เนื้อเรื่องในส่วนนี้จึงเป็นส่วนสำคัญของอรรถถาจริยาปิฎก เพราะเป็นเรื่องเล่าที่มีโครงเรื่อง มีเหตุการณ์ที่น่าสนใจ

อรรถถาจริยาปิฎกแต่ละเรื่องจะมีเหตุการณ์ในเรื่องที่คล้ายคลึงกัน อาจต่างกันที่รายละเอียดปลีกย่อย ซึ่งแสดงให้เห็นว่าเหตุการณ์เหล่านั้นเป็นเหตุการณ์สำคัญของเรื่องเล่าในอรรถถาจริยาปิฎก กล่าวคือแม้ว่าจะเปลี่ยนเรื่อง เปลี่ยนตัวละครหรือฉาก แต่เหตุการณ์และการแสดงออกของตัวละครหลักยังคงมีลักษณะที่คล้ายกันทุกเรื่อง จะขอเรียกเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นซ้ำๆ กันในแต่ละเรื่องเหล่านั้นว่า “**เหตุการณ์หลัก**” จากการศึกษาพบว่า มีเหตุการณ์หลักที่เกิดขึ้นซ้ำๆ กันจำนวน 12 เหตุการณ์ ดังนี้

1. **ความเป็นมาของตัวละคร** คือที่มาของตัวละคร ตัวบุคคลหรือเหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในเรื่อง ความเป็นมาของตัวละครในวรรณคดีจะเกี่ยวพันถึงประวัติความเป็นมาของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งที่ถือกำเนิดเป็นพระโพธิสัตว์ในพระชาติต่างๆ ว่าพระองค์ถือกำเนิดเป็นผู้ใด มีลักษณะนิสัยอย่างไร ความเป็นมาของตัวละครจึงเป็นส่วนที่ทำให้เรารู้จักลักษณะนิสัยของตัวละครเบื้องต้น อีกทั้งยังเป็นส่วนสำคัญต่อเหตุการณ์ต่างๆ ที่จะเกิดขึ้นตามมาในภายหลังอีกด้วย เช่น การได้รับสมบัติ การบำเพ็ญบารมี การพบอุปสรรค เป็นต้น ในแต่ละชาติพระโพธิสัตว์จะเสวยพระชาติแตกต่างกัน กล่าวคือ ถือกำเนิดเป็นมนุษย์ เทพ และสัตว์ต่างๆ แต่สิ่งหนึ่งที่ตัวละครพระโพธิสัตว์ทุกเรื่องมีลักษณะคล้ายคลึงกันคือ พระโพธิสัตว์ประพาศิตนอยู่ในศีล และบำเพ็ญบารมีน้อยใหญ่นานัปการ เพราะมุ่งหวังจะบรรลุพระสัพพัญญุตญาณ

2. **การได้รับสมบัติ** คือ การได้รับทรัพย์สิน เช่น เงิน ทอง ของใช้ มาจากพ่อแม่ ในที่นี้รวมไปถึงการได้รับราชบัลลังก์ด้วย

3. **การสังเวช** คือความรู้สึกเศร้าสลดหดหู่ต่อสิ่งต่างๆ ที่เกิดขึ้นรอบตัว เช่น ทรัพย์สิน คู่ครอง เป็นต้น

4. **การตั้งความปรารถนา** คือ การตั้งเป้าหมาย และพยายามปฏิบัติตามเป้าหมายที่วางไว้การตั้งความปรารถนาในวรรณคดีจะเกี่ยวพันกับการบรรลุพระสัพพัญญุตญาณ

5. **การละทิ้ง** คือ อาการที่แยกตัวให้พ้นจากสิ่งใดสิ่งหนึ่งซึ่งเกี่ยวข้องอยู่ ไม่ไปเกี่ยวข้องด้วยการละทิ้งที่พบในวรรณคดีจะเกี่ยวพันกับการละทิ้งทรัพย์สินสมบัติและครอบครัว เพื่อไปบำเพ็ญบารมี

6. **การบำเพ็ญบารมี** คือ การปฏิบัติธรรม 10 ประการ ที่จะนำไปสู่ความเป็นพระพุทธเจ้า ได้แก่ ทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี และอุเบกขาบารมี

7. **การพบอุปสรรค** คือ การเจอเครื่องขัดขวางในขณะที่ทำกิจบางอย่าง ทำให้สิ่งที่กระทำอยู่นั้นไม่สำเร็จได้โดยง่าย อุปสรรคในวรรณคดีจะเกี่ยวพันกับการมีผู้มาขัดขวางไม่ให้พระโพธิสัตว์บำเพ็ญเพียรบารมีได้สำเร็จ

8. **การตั้งมั่น** คือ ความตั้งใจจะกระทำการใดๆ ให้สำเร็จลุล่วง ถึงแม้ว่าพระโพธิสัตว์จะมีอุปสรรคมากมายแต่ก็ยังพยายามทำเช่นนั้นๆ ต่อไป

9. **การได้รับการช่วยเหลือ** หมายถึง การที่พระโพธิสัตว์ได้รับการช่วยเหลือจากบุคคลต่างๆ ทำให้ผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ ไปได้ บุคคลที่มักปรากฏตัวเพื่อช่วยเหลือพระโพธิสัตว์คือเทวดาเช่น พระอินทร์และนางฟ้า

10. **การพ้นอุปสรรค** คือ การผ่านพ้นเครื่องขัดขวางในขณะที่ทำกิจบางอย่างไปได้

11. **การช่วยเหลือผู้อื่น** คือ การสงเคราะห์ คำจุนผู้อื่นให้สำเร็จดังประสงค์หรือให้พ้นจากความลำบาก ในวรรณคดีจะเกี่ยวพันกับการช่วยเหลือผู้อื่นอยู่เสมอ ไม่เว้นแม้แต่ผู้ที่ประสงค์ร้ายต่อพระองค์

12. **การเทศนา** คือ การแสดงธรรมสั่งสอนให้คนอื่น ในวรรณคดีจะเกี่ยวพันกับการแสดงธรรมสั่งสอนบุคคลต่างๆ เพื่อให้ตั้งตนอยู่ในศีลในธรรม

จากการศึกษาโครงสร้างเหตุการณ์ในส่วนดำเนินเรื่องของวรรณคดีจำนวน 35 เรื่อง พบว่าส่วนใหญ่เหตุการณ์หลักทั้ง 12 เหตุการณ์ จะมีการเรียงลำดับการเกิดเหตุการณ์ตามลำดับจาก 1-12 ไม่มีวรรณคดีเรื่องใดที่ปรากฏเหตุการณ์ครบทั้ง 12 เหตุการณ์ โดยเรื่องที่ปรากฏเหตุการณ์มากที่สุดมี 10

เหตุการณ์ ซึ่งการเกิดเหตุการณ์ที่เรียงลำดับนี้อาจมีการข้ามบางเหตุการณ์ และสามารถสลับที่เหตุการณ์ได้โดยการสลับที่นั้นจะเกิดขึ้นอย่างเป็นเหตุเป็นผลกันตามแนวคิดโครงเรื่องของบันเทิงคดี

ผู้ศึกษาตั้งข้อสังเกตว่า อรรถกถาจริยาปิฎกทุกเรื่องนั้นจะต้องประกอบด้วยเหตุการณ์หลัก 6 เหตุการณ์ ได้แก่ เหตุการณ์ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์การตั้งความปรารถนา เหตุการณ์การบำเพ็ญบารมี เหตุการณ์การพบอุปสรรค เหตุการณ์การตั้งมั่น และเหตุการณ์การพ้นอุปสรรค โดยเรื่องส่วนใหญ่ในอรรถกถาจริยาปิฎกจะเริ่มต้นเรื่องที่ความเป็นมาของตัวละครเพื่อเล่าถึงประวัติความเป็นมาของพระพุทธเจ้าในอดีตชาติว่าพระองค์เคยถือกำเนิดเป็นผู้ใด ทรงบำเพ็ญบารมีอะไรบ้าง และเมื่อเกิดมาพระองค์จะทรงตั้งความปรารถนาที่จะบำเพ็ญบารมีเพื่อที่จะได้บรรลุพระสัพพัญญุตญาณ และขณะที่พระองค์บำเพ็ญบารมีน้อยใหญ่ในแต่ละชาตินั้นก็จะพบอุปสรรคนานัปการ แต่ด้วยความมุ่งหวังในพระสัพพัญญุตญาณและมีศรัทธาอันแรงกล้าจึงทำให้พระองค์ยังคงตั้งมั่นบำเพ็ญบารมีต่อไป ซึ่งในที่สุดพระองค์ก็สามารถผ่านพ้นอุปสรรคต่างๆ ได้

สาเหตุที่อรรถกถาจริยาปิฎกทุกเรื่องจะปรากฏเหตุการณ์ทั้ง 6 นี้อาจเป็นเพราะเหตุการณ์ดังกล่าวเป็นวิถีชีวิตของพระโพธิสัตว์ที่จะต้องปฏิบัติเพื่อจะได้บรรลุพระสัพพัญญุตญาณเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้าซึ่งก็สอดคล้องกับความเชื่อในพระพุทธศาสนาที่เชื่อว่าผู้ที่จะเกิดเป็นพระพุทธเจ้าจะต้องผ่านขั้นตอนสำคัญ 3 ขั้นตอน ได้แก่ 1) การตั้งปณิธาน คือ พระโพธิสัตว์ต้องมีศรัทธาและมีจิตมุ่งหวังในอนุตตรสัมมาสัมโพธิญาณ ปรารถนาที่จะเป็นพระพุทธเจ้าด้วยจิตที่กรุณาและอยากช่วยเหลือผู้อื่น พุทธศาสนาฝ่ายเถรวาทเชื่อว่าก่อนที่พระพุทธเจ้าทุกพระองค์จะตรัสรู้จะต้องตั้งปณิธานมาเป็นระยะเวลาเนิ่นนานมาก 2) การได้รับการพยากรณ์ คือการที่พระโพธิสัตว์ได้รับการพยากรณ์จากพระพุทธเจ้าพระองค์ใดพระองค์หนึ่งว่าจะได้เป็นพระพุทธเจ้าในอนาคตอย่างแน่นอน และ 3) การบำเพ็ญบารมี หลังจากที่ได้รับพยากรณ์แล้ว พระโพธิสัตว์จะปฏิบัติธรรมเพื่อการเป็นพระพุทธเจ้าที่เรียกว่า พุทธการกธรรม หรือ ทศบารมี ได้แก่ การบำเพ็ญทานบารมี ศีลบารมี เนกขัมมบารมี ปัญญาบารมี วิริยบารมี ขันติบารมี สัจจบารมี อธิษฐานบารมี เมตตาบารมี และอุเบกขาบารมี โดยพระโพธิสัตว์จะบำเพ็ญบารมีทั้ง 10 ประการนี้ทุกชาติโดยไม่มีการละ

เมื่อพิจารณาเหตุการณ์หลักทั้ง 6 เหตุการณ์กับขั้นตอนสำคัญของการเป็นพระพุทธเจ้าทั้ง 3 ขั้นตอนแล้วก็จะพบว่าเหตุการณ์หลักทั้ง 6 เหตุการณ์ก็คือส่วนหนึ่งของขั้นตอนสำคัญ 3 ขั้นตอนที่พระโพธิสัตว์จะต้องปฏิบัติเพื่อจะเป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั่นเอง ด้วยเหตุนี้เราจึงพบเหตุการณ์หลักทั้ง 6 เหตุการณ์ ได้แก่ ความเป็นมาของตัวละคร การตั้งความปรารถนา การบำเพ็ญบารมี การพบอุปสรรค การตั้งมั่น และการพ้นอุปสรรค ปรากฏอยู่ในอรรถกถาจริยาปิฎกทุกเรื่องเสมอ

4. ส่วนปิดเรื่อง

ส่วนปิดเรื่องคือส่วนที่สรุปเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎก 35 เรื่อง แบ่งเป็น 3 ส่วน คือ สโมธานรวมและอรรถกถารวมจริยา ปกิณณกถา และคำลงท้าย

4.1 สโมธานกถาและอรรถกถารวมจริยา คือส่วนที่สรุปรวมเหตุการณ์ของเรื่องเล่าทั้ง 35 เรื่อง โดยจะกล่าวสรุปและอธิบายถึงการบำเพ็ญบารมีที่พระองค์ได้ปฏิบัติมาทั้งหมดในแต่ละเรื่องว่าทรงบำเพ็ญบารมีชนิดใด และพึงปฏิบัติอย่างไรบ้าง ซึ่งจะขอนำเนื้อหาามาแสดงไว้ดังนี้

สโมธานกถา

สรุปการบำเพ็ญบารมี 30 ข้อ

พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้แสวงหาคุณยิ่งใหญ่ ตรัสไว้ดังนี้

การบำเพ็ญบารมีอันเป็นเครื่องบ่มพระโพธิญาณเหล่านี้ จัดเป็นบารมี 10 อุปบารมี 10 ประการ บารมี 10 คือการบำเพ็ญทานในภพที่ตถาคตเป็นพระเจ้าสิริราชผู้ประเสริฐเป็นทานบารมี ในภพที่เราเป็นเวสสันดรและเป็นเวลามพราหมณ์ เป็นทานอุปบารมี ในภพที่เราเป็นอกิติตาบสดอาหารนั้นเป็นทานอุปบารมี ในภพที่เราเป็นพระยาโกปำ สีสวนาคและพระยากระต่าย เป็นทานปรมัตถบารมีในภพที่เราเป็นพระยาจวนร ช้างฉัททันต์ และช้างเลี้ยงมารดาเป็นศีลบารมี พระผู้มีพระภาคเจ้าผู้แสวงหาคุณยิ่งใหญ่ตรัสไว้ดังนี้ การรักษาศีลในภพที่เราเป็นจัมเปยยนาคราช และภริยัตตนาคราชเป็นศีลอุปบารมี ในภพที่เราเป็นสังขपाल บัณฑิต เป็นศีลปรมัตถบารมี...บารมีของเรา 10 ประการนี้ เป็นส่วนแห่งโพธิญาณอันเลิศ บารมียิ่งกว่า 10 ไม่มีหย่อนกว่า 10 ก็ไม่มี เราบำเพ็ญบารมีทุกอย่างไม่ยิ่งไม่หย่อนเป็น 10 ประการดังนี้แล.

จบสโมธานกถา

จบจริยาปิฎก

อรรถกถารวมจริยา

เราผู้แสวงหาคุณอันใหญ่ ได้ประพาดจริยา ดังนี้คือ

1. ยุธัญชยจริยา 2. โสมนัสสจริยา 3. อโยขจรจริยา 4. กิงสจริยา 5. โสมนันทปณิตตจริยา 6. มุคคักขจริยา 7. กปิลราชจริยา 8. สัจจสวหยปณิตตจริยา 9. วัฏฏกโปตกจริยา 10. มัจฉราชจริยา 11. กัณทหิปปายนจริยา 12. สุตโสมจริยา 13. สุวัณณสามจริยา 14. เอกราชจริยา 15. มหาโลมหังสจริยา เป็นอุเบกขาบารมี

...ชื่อว่า บำเพ็ญศีลโดยไม่มีส่วนเหลือ (สีลปุเรตวา อเสสโต) ความว่า อันผู้บำเพ็ญศีลของพระโพธิสัตว์ มีอาทิอย่างนี้ คือสัรรวมกาย สัรรวมวาจา สัรรวมอินทรีย์ รู้จักประมาณในกามบริโภคน มีอาชีพรวิสุทธิตัวควรบำเพ็ญบารมีอันมีประเภทศีลบารมี ศีลอุปบารมี ศีลปรมัตถบารมี ยังศีลทั้งปวงให้บริบูรณ์ คือให้ถึงพร้อมชอบ โดยไม่มีส่วนเหลือ... ในจริยานี้ มีอาทิอย่างนี้ คือในกาลเป็นสีสวนาคราช ในกาลเป็นจัมเปยยนาคราช และในกาลที่มีได้ยกมา มีอาทิอย่างนี้คือ ในกาลเป็นมหาวานร ในกาลเป็นช้างฉัททันต์ ศีลบารมีของพระโพธิสัตว์ ครั้งเป็นสังขपालะที่สละตนอย่างนี้ว่า” ... (มูลนิมิตตามกุฎราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์, 2552: 434)

จากข้อความข้างต้นจะเห็นได้ว่า ในสโมธานกถาจะเป็นการสรุปรวมเรื่องการบำเพ็ญบารมีในแต่ละพระชาติว่าเป็นบารมีอุปบารมี หรือปรมัตถบารมีดังปรากฏข้อความว่า “...การรักษาศีลในภพที่เราเป็นจัมเปยยนาคราช และภริยัตตนาคราชเป็นศีลอุปบารมี ในภพที่เราเป็นสังขपालบัณฑิต เป็นศีลปรมัตถบารมี” ส่วนอรรถกถารวมจริยาเป็นการสรุปและอธิบายขยายความว่าในแต่ละพระชาติพระองค์บำเพ็ญบารมีอะไร ดังตัวอย่างว่า “ชื่อว่า บำเพ็ญศีลโดยไม่มีส่วนเหลือ (สีลปุเรตวา อเสสโต) ความว่า อันผู้บำเพ็ญศีลของพระโพธิสัตว์ มีอาทิอย่างนี้ คือสัรรวมกาย สัรรวมวาจา สัรรวมอินทรีย์ รู้จักประมาณ... มีอาทิอย่างนี้ คือในกาลเป็นสีสวนาคราช ในกาลเป็นจัมเปยยนาคราช ...”จากข้อความข้างต้นได้อธิบายสรุปเกี่ยวกับการบำเพ็ญศีลบารมีของพระพุทธเจ้าเพื่อแสดงให้เห็นว่าพระองค์ได้บำเพ็ญศีลบารมีหลายพระชาติดังที่ได้เล่าไปในอรรถกถาจริยาปิฎก ได้แก่ พระชาติที่ถือกำเนิดเป็นสีสวนาคราช และพระชาติที่ถือกำเนิดเป็นจัมเปยยนาคราช เป็นต้น นอกจากพระชาติที่ได้ทรงเล่าไว้ในอรรถกถาจริยาปิฎกแล้วยังมีพระชาติอื่นๆ ที่พระองค์บำเพ็ญศีลบารมี แต่ไม่ได้กล่าวไว้

ในจริยาปิฎกด้วย เช่น พระชาติที่ถือกำเนิดเป็นมหาวนร และพระชาติที่ถือกำเนิดเป็นช้างฉัททันต์ โดยทุกพระชาติที่กล่าวถึงนี้พระโพธิสัตว์จะบำเพ็ญศีลบารมีเป็นหลัก กล่าวคือ พระองค์ทรงสำรวมกาย วาจา และใจให้บริสุทธิ์ นอกจากนี้ยังยกตัวอย่างวิธีการบำเพ็ญศีลบารมีในเรื่องสังขปาลจรียาอีกด้วยว่า พระองค์ทรงรักษาศีลด้วยการข่มใจไม่โกรธบุตรพราหมณ์ที่ใช้ท้าวแหง

จะเห็นว่า ส่วนสโมธานกถาและอรรถกถารวมจริยาเป็นส่วนที่ช่วยสรุปเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎกเพื่อให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้าได้ชัดเจนมากยิ่งขึ้นว่าพระพุทธเจ้าทรงบำเพ็ญบารมีชนิดใด และทรงบำเพ็ญบารมีนั้นอย่างไรบ้าง

4.2 ปกณณกถา คือส่วนที่พระธรรมปาละแต่งขึ้นมาเพื่ออธิบายเรื่องการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้าเพื่อมุ่งหวังให้ผู้อ่านเข้าใจเรื่องการบำเพ็ญบารมีมากยิ่งขึ้น และจะได้เป็นแนวทางสำหรับบุคคลที่ต้องการบำเพ็ญบารมีเพื่อบรรลุพระสัพพัญญุตญาณ ในการอธิบายนี้ใช้กลวิธีการตั้งคำถามแล้วตอบจำนวน 16 ข้อ มีดังนี้

1. บารมี เหล่านี้คืออะไร	2. ชื่อว่าบารมีเพราะอรรถว่าอะไร
3. บารมีมีกี่อย่าง	4. ลำดับของบารมีเป็นอย่างไร
5. อะไรเป็นลักษณะ รส ปัจจุปฏิฐาน และปทัฐาน ^{***}	6. อะไรเป็นปัจจัย
7. อะไรเป็นความเศร้าหมอง	8. อะไรเป็นความผ่องแผ้ว
9. อะไรเป็นปฏิปักษ์	10. อะไรเป็นข้อปฏิบัติ
11. อะไรเป็นการจำแนก	12. อะไรเป็นการสงเคราะห์ (รวมได้อย่างไร)
13. อะไรเป็นอุปายให้สำเร็จ	14. ให้สำเร็จโดยกาลไหน
15. อะไรเป็นอนาสงส์	16. อะไรเป็นผลของบารมีเหล่านั้น

เนื้อหาของคำถามและคำตอบทั้ง 16 ข้อนี้สามารถแบ่งได้เป็น 3 ประเด็น คือ 1) อธิบายเรื่องบารมีคืออะไร ได้แก่ คำถามข้อ 1-5 เป็นการอธิบายให้ทราบว่าบารมีนั้นคืออะไรและประกอบไปด้วยคุณธรรมข้อใดบ้าง 2) อธิบายวิธีการบำเพ็ญบารมี ได้แก่ คำถามข้อที่ 6-14 เป็นการอธิบายถึงวิธีการปฏิบัติตนในการบำเพ็ญบารมีว่าต้องปฏิบัติตนเช่นใด และใช้เวลานานเท่าไรจึงจะสำเร็จ และ 3) อธิบายเรื่องผลของการบำเพ็ญบารมี ได้แก่ คำถามข้อที่ 15 และ 16 เป็นการอธิบายให้ทราบถึงผลของการบำเพ็ญบารมี คือจะเป็นผู้สำเร็จพระโพธิญาณไม่ต้องเวียนว่ายอยู่ในสังสารวัฏ ซึ่งก็คือ การตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

^{***} ลักษณะ รส ปัจจุปฏิฐาน และปทัฐาน เป็นหลักธรรมย่อยที่อยู่ในหมวด “วิเสสลักษณะ” หมายถึง ธรรมชาติที่มีลักษณะประจำตัวเป็นพิเศษเฉพาะของสิ่งนั้นๆ หรือเป็นธรรมชาติที่มีประจำตัวของธรรมแต่ละอย่างแต่ละชนิด โดยไม่เหมือนกันเลย วิเสสลักษณะมี 4 ประการ ได้แก่ 1) ลักษณะ หมายถึง คุณภาพ เครื่องแสดง หรือสภาพ โดยเฉพาะที่มีอยู่เป็นประจำตัวของธรรมนั้นๆ 2) รส หรือรส หมายถึง กิจการงาน หรือหน้าที่การงานของธรรมนั้นๆ พึงกระทำตามลักษณะของตนเช่นความร้อนของไฟ มีหน้าที่การงานทำให้สิ่งต่างๆ สุกได้แสงของไฟ มีหน้าที่การงานทำให้สว่างได้ 3) ปัจจุปฏิฐาน หมายถึงอาการที่ปรากฏจากระนั้น ซึ่งก็คือผลอันเกิดจากรส 4) ปทัฐาน หมายถึง ปัจจัยโดยตรงที่เป็นตัวการให้เกิดลักษณะอาการนั้นๆ ขึ้นมา เรียกว่า เป็นเหตุใกล้ให้เกิด (โกวิท ปัทมะสุนทร, 2518: 4)

จะเห็นได้ว่า ปกิณณกถาคือส่วนสำคัญที่อรรถกถาจารย์แต่งเพิ่มเข้ามาเพื่อสร้างความเข้าใจเกี่ยวกับการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้าให้แก่ผู้อ่านมากยิ่งขึ้น เพราะเนื้อเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎกไม่ได้มีการอธิบายเรื่องการบำเพ็ญบารมีอย่างละเอียด

4.3 คำลงท้าย คือส่วนที่อรรถกถาจารย์สรุปผลงานการแต่งอรรถกถาจริยาปิฎกของท่าน โดยสรุปที่มาของคัมภีร์จริยาปิฎกพร้อมทั้งบอกขั้นตอนการทำ ความมุ่งหวังและชื่อผู้แต่งไว้ เพื่อให้ผู้อ่านได้ทราบรายละเอียดเกี่ยวกับขั้นตอนในการแต่งอรรถกถาว่าท่านได้แต่งจากอรรถกถาเก่า ซึ่งจะขอ นำความที่เขียนในคำลงท้ายมาแสดงให้เห็นดังนี้

คำลงท้าย

พระศาสดามีพระจิตบริสุทธิ์ ทรงถึงฝั่งแห่งพุทธิจริยา ทรงฉลาดในสรรพจริยาทั้งหลาย ทรงฉลาดในสรรพจริยาทั้งหลาย ทรงเป็นอาจารย์ของโลกอย่างยอดเยี่ยม ทรงบรรลุความอัศจรรย์ทั้งปวง แห่งอัจฉริยธรรมทั้งหลาย ทรงประกาศอานุภาพแห่งบุญจริยาของพระองค์.

พระศาสดาผู้เป็นที่พึ่ง ทรงแสดงจริยาปิฎก และพระมหาเถระผู้คงที่ผู้สังคายนาพระธรรมได้สังคายนาจริยาปิฎกเหมือนอย่างนั้น.

เพื่อประกาศเนื้อความแห่งจริยาปิฎกนั้น ข้าพเจ้าได้เริ่มพรรณนาเนื้อความโดยอาศัยนัยแห่งอรรถกถาเก่าเลือกประกาศความอันยิ่งใหญ่ในจริยาปิฎกนั้นตามสมควรโดยชื่อปรมัตถทีปนี การวินิจฉัยไม่ยุ่งยาก ถึงความสำเร็จ โดยภาณวารแห่งบาลี 28 บุรณ ดังนั้น ขอให้ข้าพเจ้าผู้ปรับปรุงปรมัตถทีปนีนั้นได้บรรลุถึงบุญอันเป็นคำสอนของพระโลกนาถ ด้วยอานุภาพแห่งบุญนั้นเกิด ขอสัตว์โลกแม้ทั้งปวง จงหยังลงปฏิบัติศีลเป็นต้นอันบริสุทธิ์แล้ว จงมีส่วนแห่งวิมุตติรสเกิด.

ขอศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จงประดิษฐานอยู่ในโลกตลอดกาลนาน ขอสัตว์แม้ทั้งปวงจงมีความเคารพในศาสนาของพระสัมมาสัมพุทธเจ้านั้นเป็นนิจเกิด.

เทพผู้เป็นใหญ่ในแผ่นดิน จงให้ฝนตกตามฤดูกาลโดยชอบเป็นผู้ยินดีในพระสัทธรรม จงปกครองโลกโดยธรรมเกิดด้วยประการฉะนี้แล.

อรรถกถานี้ พระอาจารย์ธรรมปาละผู้อยู่ในพัทธิตถวิหารแต่งไว้ฉะนี้แล.(มูลนิธิมหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์, 2552: 421-422)

จากตัวอย่าง อรรถกถาจารย์ได้กล่าวถึงที่มาของจริยาปิฎกว่าพระพุทธเจ้าทรงแสดงจริยาปิฎกเพื่อให้พระมหาเถระได้รับรู้พระจริยาวัตรอันยิ่งใหญ่ของพระองค์พระเถระได้ฟังจึงรวบรวมไว้ อรรถกถาจารย์เห็นความสำคัญของคัมภีร์ฉบับนี้จึงนำมาแต่งอรรถกถาขยายความโดยอาศัยอรรถกถาเก่ามาประกอบข้อวินิจฉัยเรียกชื่อว่า ปรมัตถทีปนี (อรรถกถาจริยาปิฎก) มีขนาดภาณวารแห่งบาลี 28 บุรณ อรรถกถาจารย์ได้ขอให้ผลบุญที่ได้แต่งคัมภีร์ช่วยให้ท่านบรรลุพระโพธิญาณ ขอให้สัตว์ทั้งหลายจงตั้งมั่นอยู่ในศีล ขอให้พระพุทธานุภาพยังยืนสืบไปและขอให้ทวยเทพบันดาลให้ฝนตกและจงตั้งตนอยู่ในธรรม และในตอนท้ายเรื่องท่านใส่ชื่อผู้แต่งไว้ว่า “อรรถกถานี้ พระอาจารย์ธรรมปาละผู้อยู่ในพัทธิตถวิหารแต่งไว้ฉะนี้แล.”

ส่วนที่เป็นคำลงท้ายข้างต้น เป็นส่วนที่ช่วยสรุปที่มาของจริยาปิฎกให้ผู้อ่านทราบอีกครั้งว่าคัมภีร์จริยาปิฎกเป็นคัมภีร์ที่พระพุทธเจ้าทรงแสดงเพื่อประกาศจริยาวัตรอันดีงามของพระองค์ และบอกขั้นตอนการทำ ความมุ่งหวังและชื่อผู้แต่งไว้

จากการศึกษา ส่วนปิดเรื่องในอรรถถาจริยาปิฎกทั้ง 3 ส่วน ได้แก่ สโมธานกถาและอรรถถาธรรมจริยา ปกิณณกถา และคำลงท้าย จะเห็นได้ว่าส่วนนี้เป็นส่วนที่มีความสำคัญยิ่งในอรรถถาจริยาปิฎกเพราะช่วยสรุปสาระสำคัญทำให้ผู้อ่านเข้าใจเนื้อเรื่องและตระหนักรู้ถึงคุณค่าความสำคัญของคัมภีร์อรรถถาจริยาปิฎกมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะการย้ำให้เห็นหน้าที่สำคัญของพระโพธิสัตว์คือการบำเพ็ญบารมี พระโพธิสัตว์ต้องบำเพ็ญบารมีต่างๆ ด้วยความอุตสาหะทุกพระชาติจนกว่าบารมีจะเต็มบริบูรณ์เพื่อตรัสรู้เป็นพระสัมมาสัมพุทธเจ้า

สรุปและอภิปรายผล

อรรถถาจารย์เรียบเรียงเรื่องอย่างเป็นระบบ สามารถแบ่งองค์ประกอบการเล่าเรื่องตามลักษณะเนื้อเรื่องและหน้าที่ได้เป็น 4 ส่วน ได้แก่

ส่วนนำเรื่อง เป็นส่วนเกริ่นนำให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถถาจริยาปิฎกก่อนจะนำเข้าสู่เรื่องในอรรถถาจริยาปิฎกทั้ง 35 เรื่อง ประกอบด้วยส่วนสำคัญ 2 ส่วน คือ 1) คันถารัมภกถา เป็นคำนำของอรรถถาจารย์ที่แจ้งให้ทราบวัตถุประสงค์การแต่งอรรถถา และประวัติคัมภีร์โดยย่อ และ 2) นิทานกถาเป็นนิทานที่เล่าประวัติของพระพุทธเจ้าในช่วงเวลาต่างๆ โดยสังเขป

ส่วนเกริ่นนำ คือเนื้อหาที่อยู่ในส่วนปัจจุบันวัตถุ เป็นส่วนที่เล่าถึงสาเหตุของการเล่าเรื่องการบำเพ็ญบารมีในพระอดีตชาติจำนวน 35 เรื่องของพระพุทธเจ้าการเกริ่นนำเรื่องในส่วนนี้ช่วยให้เรื่องเล่ามีความน่าเชื่อถือและมีความสมจริงยิ่งขึ้นว่าเรื่องเล่าในอรรถถาจริยาปิฎกไม่ใช่เรื่องที่แต่งขึ้นแต่เป็นเรื่องจริงที่พระพุทธเจ้าทรงเล่าให้พระสารีบุตรและเหล่าสาวกได้ฟัง

ส่วนเนื้อเรื่องในอรรถถาจริยาปิฎก 35 เรื่อง เป็นส่วนแสดงเรื่องราวการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้าเมื่อครั้งถือกำเนิดเป็นพระโพธิสัตว์จำนวน 35 เรื่อง อรรถถาจริยาปิฎก 35 เรื่อง มีเหตุการณ์หลักที่เกิดขึ้นซ้ำๆ กันจำนวน 12 เหตุการณ์ ได้แก่ เหตุการณ์ความเป็นมาของตัวละคร เหตุการณ์การได้รับสมบัติ เหตุการณ์การสังเวช เหตุการณ์การตั้งความปรารถนา เหตุการณ์การละทิ้ง เหตุการณ์การบำเพ็ญบารมี เหตุการณ์การพบอุปสรรค เหตุการณ์การตั้งมั่น เหตุการณ์การได้รับการช่วยเหลือ เหตุการณ์การพ้นอุปสรรค เหตุการณ์การช่วยเหลือผู้อื่น และเหตุการณ์การเทศนา ซึ่งการเกิดขึ้นของเหตุการณ์มักเรียงลำดับจากเหตุการณ์ที่ 1-12 อย่างไรก็ตามการเรียงลำดับเหตุการณ์นี้อาจมีการข้ามบางเหตุการณ์ และสามารถสลับที่เหตุการณ์ได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลกัน ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของเรื่องเล่าในพระพุทธศาสนาที่มีการเล่าเรื่องย้อนไปในอดีตแล้วกลับมาในปัจจุบันจึงทำให้เหตุการณ์ที่เกิดขึ้นในอรรถถาจริยาปิฎกไม่เรียงลำดับเวลาและสามารถสลับที่กันได้อย่างเป็นเหตุเป็นผลกัน

ส่วนปิดเรื่องเป็นส่วนสรุปเหตุการณ์ทั้งหมดของเรื่อง สามารถแบ่งได้ 3 ส่วน ได้แก่ 1) สโมธานรวมและอรรถถาธรรมจริยาเป็นส่วนสรุปเหตุการณ์ในอรรถถาจริยาปิฎกทั้ง 35 เรื่องว่าพระโพธิสัตว์ทรงบำเพ็ญบารมีชนิดใด และปฏิบัติพระองค์อย่างไรบ้าง 2) ปกิณณกถา เป็นส่วนที่อรรถถาจารย์แต่งขึ้นเพื่ออธิบายการบำเพ็ญบารมีของพระพุทธเจ้าโดยใช้กลวิธีการตั้งคำถามแล้วตอบคำถามจำนวน 16 ข้อ และ 3) คำลงท้าย คือส่วนที่อรรถถาจารย์สรุปผลงานการแต่งอรรถถาจริยาปิฎกโดยบอกขั้นตอนการทำ ความมุ่งหวังและชื่อผู้แต่ง

จะเห็นได้ว่าอรรถถาจริยาปิฎกเป็นวรรณกรรมพระพุทธศาสนาที่มีการเรียบเรียงเรื่องอย่างเป็นระบบเนื่องจากอรรถถาจริยาปิฎกเป็นวรรณกรรมพระพุทธศาสนาประเภทอรรถถาที่มีรูปแบบเฉพาะในการดำเนิน

เรื่อง คือมีการเริ่มต้นคัมภีร์ด้วยส่วนนำเรื่องและส่วนเกริ่นนำ เพื่อให้ข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับคัมภีร์อรรถกถาจริยาปิฎกก่อนที่จะเล่าเรื่องในอรรถกถาจริยาปิฎกทั้ง 35 เรื่อง และเมื่อเล่าเรื่องจบแล้วก็มีการสรุปเรื่องในส่วนปิดเรื่อง ซึ่งการเรียบเรียงเรื่องอย่างเป็นระบบแบบแผนนี้ช่วยทำให้ผู้อ่านสามารถเข้าใจเรื่องราวในอรรถกถาจริยาปิฎกได้ง่ายและชัดเจนยิ่งขึ้นเนื่องจากการแบ่งองค์ประกอบ และเรียงลำดับเรื่องอย่างเป็นขั้นเป็นตอนและการเรียบเรียงอย่างเป็นระบบนี้ยังทำให้อรรถกถาจริยาปิฎกเป็นวรรณกรรมพระพุทธศาสนาที่มีลักษณะเฉพาะอีกด้วย

เอกสารอ้างอิง

ภาษาไทย

โกวิท ปัทมะสุนทร, ผู้รวบรวม. (2518). **คู่มือการศึกษารูปสังคหวิภาค พระอภิธัมมัตถสังคหะ ปริจเฉทที่ 6**

กรุงเทพฯ: ศิวพร

บุญย์ นิลเกษ. (2534). **อุดมการณ์ชีวิตแบบโพธิสัตว์ เล่มที่ 1 ตอน อุดมการณ์และกำเนิดโพธิสัตว์.**

กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

เทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี, สมเด็จพระ. (2524). “ทศบารมีในพุทธศาสนาเถรวาท.” **วิทยานิพนธ์**

ปริญญาอักษรศาสตรมหาบัณฑิต ภาควิชาภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

นิตยา แก้วคัลณา. (2557). **บทพรรณนาในกวีนิพนธ์ไทย : ลีลา ความคิด การสืบสรรค์.** พิมพ์ครั้งที่ 2.

กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

มูลนิธิมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์. (2552). **พระไตรปิฎกและอรรถกถาแปลพระสูตรตันตปิฎก**

ขุททกนิกาย จริยาปิฎก ภาค 2 เล่ม 3. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

ราชบัณฑิตยสถาน. (2556). **พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน พ.ศ. 2554.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ:

นานมีบุ๊คส์พับลิเคชันส์.

สุมาลี ลิ้มประเสริฐ. (2550). “การศึกษาเรื่องอวทาน-ปลื้ลดาของเกษมณพระ: ความสัมพันธ์ของเรื่องสุธน-กนิรี

กับวรรณคดีไทย.” **วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาภาษาสันสกฤตภาควิชา**

ภาษาตะวันออก บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร.

อิรวดี ไตลังคะ. (2546). **ศาสตร์และศิลป์แห่งการเล่าเรื่อง.** พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์

มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.